

УДК 343.131.5

DOI: 10.33098/2078-6670.2020.9.21.96-102

АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ ЯК ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ДОКУМЕНТ В СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ

Громко Володимир Ярославович,

кандидат юридичних наук, адвокат,

вул.Грушевського, 32, м.Бурштин, Івано-Франківська обл., 77111,

e-mail: volodumir85@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7185-317X

Мета: Метою цієї статті, є бажання донести до юридичної спільноти, а також до осіб, які пов'язані із законотворчим процесом в державі, необхідність внесення змін до чинного законодавства України, в контексті розвантаження судової системи, шляхом надання такому процесуальному документу, як адвокатський запит, більш важливого статусу та встановлення більш суворої відповідальності за не надання, або не повне, чи не належне надання відповіді на такий запит. **Методика:** Методика включає аналіз наявного науково-теоретичного матеріалу, законодавчої бази, в частині, що стосується процесуальних документів суду, адвокатури та інших правоохоронних органів та, а також власного практичного досвіду. Під час дослідження використовувались наступні методи наукового пізнання: термінологічний, логіко-семантичний, системно-структурний, логіко-нормативний, порівняльний, та інші. **Результати:** В процесі проведеного дослідження визначено, що наявна реальна практична проблема, пов'язана із отримання інформації адвокатами в процесі здійснення ними своєї адвокатської діяльності, а також впливаючі із неї інші проблемні питання, пов'язані, в тому числі, із економією часу суду.

Запропоновано, як альтернативу, шлях виправлення та врегулювання питань пов'язаних із цією проблематикою. **Наукова новизна:** Наукова новизна, полягає в запропонуванні юридичній спільноті, принципово іншого підходу до розуміння значимості та важливості такого адвокатського інструменту, як адвокатський запит. **Практична значимість:** Результати дослідження можуть бути використані в процесі внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також до процесуальних кодексів України.

Ключові слова: адвокат, захисник, суд, адвокатський запит, відповідальність.

Volodymyr Hromko

PhD in Law Science, lawyer,

Grushevskogo str., 32, Burshtyn, Ivano-Frankivsk region, 77111,

e-mail: volodumir85@gmail.com

LAWYERS REQUEST A PROCEDURAL DOCUMENT IN A COURT PROCEEDING

Purpose: The purpose of this article is the desire to convey to the legal community, as well as to persons associated with the lawmaking process in the state, the need to amend the current legislation of Ukraine in the context of unloading the judicial system by providing such a procedural document as a lawyer's request, more important status and the imposition of stricter liability for failure to provide, or incomplete or improper, response to such a request.

Methodology: The methodology involves the analysis of the available scientific and theoretical material, the legislative framework, in the part concerning procedural documents of the court, the lawyer

and other law enforcement agencies, as well as their own practical experience. The following methods of scientific cognition were used during the research: terminological, logical-semantic, system-structural, logical-normative, comparative, and others. **Results:** In the course of the research it was determined that there was a real practical problem related to obtaining information by lawyers in the course of their legal activity, as well as other issues arising from it, including the saving of court time. An alternative is proposed to remedy and resolve issues related to this issue. **Scientific Novelty:** Scientific novelty is to offer the legal community a fundamentally different approach to understanding the value and importance of a lawyer's tool such as a lawyer's request. **Practical relevance:** The results of the study can be used in the process of amending the Law of Ukraine "On Advocacy and Legal Activities", as well as in the Criminal Code and Criminal Procedure Ukraine.

Key words: lawyer, advocate, court, lawyer's request, liability.

Постановка проблеми. Постановка проблеми зумовлена в першу чергу гострою практичною необхідністю вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням учасників судового процесу, можливістю зібрати та надати суду необхідні докази, а також із гострою проблемою надмірної завантаженості судів, яка проявляється у витрачанні значного об'єму часу судами на розгляд клопотань адвокатів, пов'язаних із витребуванням чи забезпеченням доказів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковцями, які досліджували окремі проблемні питання адвокатського запиту, були Гвоздів В., Подосиннікова Л., Прокоф'єва Д., Токарева Г., Хабібуліна В., Чебаненко А., а також інші.

Постановка завдання. В пункті 1 ч.1 ст.20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», законодавець зазначає, що адвокат в процесі здійснення адвокатської діяльності має право звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб). Отже, сама можливість отримання відповіді на адвокатський запит, його повнота та вчасність і становить завдання цього дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання отримання відповіді на адвокатський запит, є актуальним не тільки для адвокатів, але й з огляду на теперішню завантаженість судів і для суддів також.

В засобах масової інформації, а також і від самих суддів, можна не рідко почути, про надмірну їх завантаженість, а також про те, як не вистарчає самих суддів у судах. Також скарги громадян та правників на дуже довгі судові процеси, які затягуються на роки, замість встановлених законодавцем розумних строків. В своїй сукупності, все це зводиться до того, що, або необхідно збільшувати чисельність суддів, що на сьогоднішній день для нашої держави, з огляду на фінансово-економічний стан, навряд чи є реальним, тай в питанні доцільності такого кроку, ще варто розібратися, або суддям не вистарчає часу. Більше того, законодавець прописав норми закону таким чином, що інформацію до суду необхідно подавати в встановлені строки, всю наявну в сторони та у повному обсязі, що в свою чергу заставляє сторони попрацювати самостійно, та максимально зібрати докази для обґрунтування власної позиції.

На даному етапі представники сторін, стикаються із необхідністю збирання доказів. Хочеться зацентувати увагу саме на адвокатах, оскільки в переважній більшості, представниками сторін є саме вони, тай інструментів для збирання таких доказів в адвокатів є значно більше ніж в простих юристів. Одним із таких інструментів є адвокатський запит.

В пункті 1 ч.1 ст.20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», законодавець зазначає, що адвокат в процесі здійснення адвокатської діяльності має право

звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб). Одночасно в ст.24 цього ж Закону України, він дає визначення адвокатського запиту, зокрема:

Адвокатський запит – письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту.

До адвокатського запиту додаються посвідчені адвокатом копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, ордера або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Вимагати від адвоката подання разом з адвокатським запитом інших документів забороняється.

Адвокатський запит не може стосуватися надання консультацій і роз'яснень положень законодавства.

Надання адвокату інформації та копій документів, отриманих під час здійснення кримінального провадження, здійснюється в порядку, встановленому кримінальним процесуальним законом.

2. Орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, в яких міститься інформація з обмеженим доступом.

У разі якщо адвокатський запит стосується надання значного обсягу інформації або потребує пошуку інформації серед значної кількості даних, строк розгляду адвокатського запиту може бути продовжено до двадцяти робочих днів з обґрунтуванням причин такого продовження, про що адвокату письмово повідомляється не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання адвокатського запиту.

У разі якщо задоволення адвокатського запиту передбачає виготовлення копій документів обсягом більш як десять сторінок, адвокат зобов'язаний відшкодувати фактичні витрати на копіювання та друк. Розмір таких витрат не може перевищувати граничні норми витрат на копіювання та друк, встановлені Кабінетом Міністрів України відповідно до Закону України "Про доступ до публічної інформації".

3. Відмова в наданні інформації на адвокатський запит, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом, крім випадків відмови в наданні інформації з обмеженим доступом.

Таким чином, законодавець, як би гарантує прово адвоката на отримання необхідної інформації для надання належної правової допомоги клієнту, він навіть в ч.3 ст.24 цього закону, передбачає відповідальність за не надання, не своєчасне надання, або не повне надання інформації, проте, відповідальність ця, містить певні виключення, або винятки. Зокрема законодавець зазначає, що ця відповідальність не настає для суб'єктів які володіють цією інформацією, у випадку коли адвокат її витребує в них, якщо ця інформація є з обмеженим доступом. Визначення поняття, яку ж саме інформацію слід вважати з обмеженим доступом в Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», не зазначено.

Таким чином, по суті, законодавець закріплює в цій частині статті бланкетну норму, яка відсилає нас до іншого нормативно-правового акту, в якому, за логікою речей, мало б бути

закріплене визначення поняття, та надана відповідь на запитання: А яку ж саме інформацію законодавець вважає з обмеженим доступом!?

Таких нормативно-правових актів в нашому законодавстві є декілька. Найбільш інформативною є ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації», в якій законодавець найбільш точно зазначає, що інформацією з обмеженим доступом є:

- 1) конфіденційна інформація;
- 2) таємна інформація;
- 3) службова інформація.

2. Обмеження доступу до інформації здійснюється відповідно до закону при дотриманні сукупності таких вимог:

1) виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя;

2) розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам;

3) шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні.

Стаття 7, 8 та 9 цього ж закону, дає визначення поняття конфіденційної інформації, таємної інформації та службової відповідно. Зокрема:

Конфіденційна інформація - інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, та яка може поширюватися у визначеному ними порядку за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов. Не може бути віднесена до конфіденційної інформація, зазначена в частині першій і другій статті 13 цього Закону.

Таємна інформація - інформація, доступ до якої обмежується відповідно до частини другої статті 6 цього Закону, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству і державі. Таємною визнається інформація, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю досудового розслідування та іншу передбачену законом таємницю.

До службової може належати така інформація:

1) що міститься в документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрішню службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень;

2) зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці.

2. Документам, що містять інформацію, яка становить службову інформацію, присвоюється гриф "для службового користування". Доступ до таких документів надається відповідно до частини другої статті 6 цього ж Закону.

3. Перелік відомостей, що становлять службову інформацію, який складається органами державної влади, органами місцевого самоврядування, іншими суб'єктами владних повноважень, у тому числі на виконання делегованих повноважень, не може бути обмеженим у доступі.

Приблизно подібне визначення міститься також і в ст.20 Закону України «Про інформацію», а саме: За порядком доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. Будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом. Туд же в ст. 21, законодавець дає перелік інформації з обмеженим доступом, зокрема нею є конфіденційна, таємна та службова інформація.

Якщо вести мову про таємну інформацію, то згідно законодавства України існують – державна таємниця; службова таємниця; військова таємниця; медична таємниця; таємниця нарадчої кімнати; банківська таємниця; таємниця страхування; таємниця вчинюваних нотаріальних дій; комерційна таємниця; таємниця слідства; таємниця усиновлення; адвокатська таємниця; таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції [4]. Варто звернути увагу, що спеціальне законодавство досить чітко визначає коло осіб, які мають право на отримання відомостей, які становлять, наприклад, державну чи банківську таємницю. Такими, зокрема, можуть бути органи прокуратури, внутрішніх справ, податкової інспекції, і в даному випадку слід погодитися з твердженням Чебаненка А.М., який вказує на прикрий факт того, що ці органи наділені можливістю отримувати зазначену інформацію, а адвокатура, основною функцією якої і є захист прав і інтересів клієнта, позбавлена такого права [4, с. 25].

Також є часткова згадка про інформацію і в ст.5 Закону України «Про захист персональних даних».

Отже, аналізуючи вище зазначені норми закону, можна дійти до переконання, що по своїй суті, будь яка інформація, може бути віднесена, держателем цієї інформації, до інформації з обмеженим доступом, окрім загально доступної, тобто, де-факто тої інформації, яка міститься в відкритих джерелах. У зв'язку із цим, виникає декілька логічних запитань: Якщо, ця інформація міститься в відкритих джерелах, то для чого тоді адвокату, звертатися із адвокатським запитом для отримання цієї інформації!? Якщо таку інформацію, можна отримати із загально доступних джерел, в чому полягає логіка законодавця і чим він керувався коли зазначав в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» статті 20 та 24!? При такому підході, є не зрозумілим.

Для покращення та виправлення цієї ситуації, яка склалася із адвокатським запитом, як думається, доцільно було б прирівняти в юридичній силі адвокатський запит до ухвали суду, якою останній витребує інформацію в розпорядника цієї інформації.

Логіка такого твердження, достатньо об'єктивна та зумовлена реаліями в яких перебувають всі учасники судового процесу, та обґрунтовується тим, що так як, законодавець, згідно цивільно-процесуального кодексу, господарсько-процесуального кодексу та кодексу адміністративного судочинства України, поклав обов'язок на позивача, додавати до позовної заяви всі докази які підтверджують обставини на яких ґрунтується позов, аналогічно, відповідно до цих же процесуальних кодексів, зобов'язав відповідача також подавати всі докази. В процесі підготовки, чи то позову, чи то відзиву, кожна сторона стикається із тим, що є потреба в отриманні відповідної інформації у державних органах, тай не тільки в державних, які в свою чергу не надають інформації, посылаючись саме на те, що така інформація є з обмеженим доступом.

З огляду на це, в практичній діяльності сторонам нічого не залишається окрім, як подавати відповідні клопотання, про витребування, або забезпечення цих доказів. Що в свою чергу тягне за собою втрату часу, суду та інших учасників судового процесу, пов'язаного із доведенням перед судом необхідність в витребуванні тих чи інших доказів.

Як вбачається, значно зекономило б дорогоцінний час суду, якого йому постійно не вистарчає, якби сторони могли безперешкодно отримувати бажані ними докази, без залучення до цього процесу суду, а подавали б готову інформацію безпосередньо до суду, на основі якої, суд приймав би рішення.

З огляду на власну практичну діяльність, можу констатувати, що час для витребування доказів, займає в залежності від складності справи та об'єму витребуваних, або забезпечуваних доказів, від 20 до 50 відсотків, загального часу розгляду справи в суді. Економія часу суду? за умови витребування доказів сторонами, була б значною.

Окрім цього, дана позиція узгоджується із зазначеним законодавцем, принципом змагальності, на якому, як законодавець, так і суди, постійно акцентують свою увагу, зазначаючи

зокрема, що кожен повинен вчинити ті чи інші дії для доведення тих обставин на які він посилається.

Зокрема відповідно до ч. 3, 4 ст. 12 Цивільно-процесуального кодексу України; Кожна сторона повинна довести обставини, які мають значення для справи і на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених цим Кодексом.

Кожна сторона несе ризик настання наслідків, пов'язаних із вчиненням чи не вчиненням нею процесуальних дій.

В цей же час відповідно до ст. 81 цього ж кодексу, Кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених цим Кодексом.

Також відповідно до ст. 74 Господарсько-процесуального кодексу України, Кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень.

Таким чином, як впливає з вище зазначеного, законодавець покладає обов'язок на сторони судового процесу, який полягає в доведеності перед судом тих обставин на які сторони посилаються.

Знову ж таки, опрацьовуючи вище зазначені норми закону, виникає логічне запитання: Яким чином це можна зробити? Як вбачається тільки шляхом подання доказів. А коли існує реальна проблема в сторін з отриманням цих доказів, то доказати перед судом ці обставини є достатньо проблематично, а беручи до уваги ситуацію, коли суди є недоукомплектованими, а ті судді які розглядають справи є завантаженими, то як наслідок, це призводить до поверхневого вивчення справ та невжиття відповідних заходів по витребуванні відповідних доказів самим судом. Якщо подивитися більш глибоко на дану проблему, то виникне ще одне логічне запитання: А чи потрібно взагалі суду вникати в питання отримання доказів сторонами? Як думається, завданням суду має бути перевірка належності, допустимості, достовірності та достатності доказів, а можливість отримання цих доказів, має забезпечити самими сторонами.

Попуті як вбачається із зазначеного, законодавець в всіх процесуальних кодексах прописав процесуальну рівність сторін, проте реалізацію практичної складової не забезпечив.

Де-факто, правоохоронні органи: Прокуратура, Служба безпеки України, Національна поліція, Державне бюро розслідувань, Національне антикорупційне бюро, а також інші служби, по суті мають значно ширші можливості в отриманні тієї ж таки інформації, ані ж це передбачено для сторони захисту. А це в свою чергу суперечить законодавчо визначеному принципу процесуальної рівності сторін.

Висновки. Частково дослідивши вище зазначене питання, можна стверджувати наступне: Право на адвокатський запит в адвоката є! Право звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб), адвокат має! Отримувати відповідь на такий запит адвокат має право! А те, що стосується якості та повноти отриманої відповіді на запит, викликає багато запитань, та проблем у практичній діяльності.

Усунути ці проблеми, та як наслідок суттєво зекономити час суду, а також забезпечити права сторін, можливо шляхом внесення змін в процесуальні кодекси України, в яких прописати відповідальність за не надання або не належне надання відповіді на адвокатський запит. Якщо говорити простою мовою, то прирівняти адвокатський запит до ухвали суду. Питання пов'язані з тим, яким чином це зробити практично, є відкритим для дискусії та практичного обговорення, але на даному етапі дослідження можна стверджувати, що такі зміни в законодавстві є на часі, та

об'єктивно зумовленими реаліями сьогодення, вимогами чинного законодавства, а також зумовлені тими викликами які стоять перед сторонами судового процесу.

Список використаних джерел

1. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січ. 2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.
2. Про інформацію: Закон України від 02 жовня 1992 р. № 2658-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
3. Про захист персональних даних: Закон України від 01 червня 2010 р. № 2297-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.
4. Чебаненко А.М. Запит у справі – важлива складова частина діяльності адвоката. *Адвокат*. 2003. № 3. С. 24-25.

References

1. On Access to Public Information: The Law of Ukraine № 2939-VI (2011, January 13). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (in Ukrainian)
2. On Information: The Law of Ukraine № 2658-XII (1992, October 2). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (in Ukrainian)
3. On protection of personal data: Law of Ukraine (2010, June 1). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17> (in Ukrainian)
4. Chebanenko, A.M. (2003). Zapyt u spravi – vazhlyva skladova chastyna diialnosti advokata [Inquiry into the case is an important part of the lawyer's activity]. *Lawyer*, 3, 24-25. (in Ukrainian)

*Стаття: надійшла до редакції 24.03.2020
прийнята до друку 17.04.2020*

*The article: is received 24.03.2020
is accepted 17.04.2020*

